

UNIVERSITETO STUDENTŲ KARJEROS SUPRATIMAS, DARBO VERTYBIŲ, KOMPETENCIJŲ IR STUDIJŲ ĮTAKOS PROFESINEI KARJERAI VERTINIMAS

Vincentas Lamanauskas, Dalia Augienė
Šiaulių universitetas, Lietuva

Santrauka

Universitetinių studijų laikotarpis nėra vien tik profesinės kvalifikacijos ir atitinkamų kompetencijų įgijimas. Kartu tai yra nuoseklus žingsnis į būsimos karjeros aukštumas. Vadinasi, neabejotinai svarbu, kad studentai kuo anksčiau įvertintų atsirandančias galimybes, kryptingai rengtųsi profesinei veiklai po universitetinių studijų baigimo. Nuo pat pirmųjų studijų dienų jiems būtina padėti planuoti karjerą, analizuoti rūpimus karjeros klausimus. Kita vertus, itin svarbus kiekvieno studento individualus karjeros supratimas, asmeninė motyvacija numatyti viziją bei strategiją sėkmingos karjeros link. Todėl akivaizdu, kad svarbu išanalizuoti studentų poziciją jų profesinės karjeros klausimais.

Minėtų klausimų sprendimas reikalauja patikimos ir adekvačios informacijos. Universitetų studentų karjeros problematikos tyrimai pastaruoju metu išlieka aktualūs. Tikėtina, kad analizuojant studentų pozicijas šiais klausimais gaunama pakankamai objektyvi pirminė informacija. 2014 metų spalio–gruodžio mėnesiais atliktas empirinis tyrimas (N=265) parodė, kad studentų karjeros supratimas iš esmės adekvatus, tačiau egzistuoja supratimo skirtumai pagal lyties faktorių. Reikšmingi skirtumai pagal šį kintamąjį nustatyti ir analizuojant studentų poziciją darbo vertybių, kompetencijų, studijų įtakos profesinei karjerai vertinimo aspektu.

Pagrindiniai žodžiai: *darbo vertybės, karjeros supratimas, profesinė karjera, kiekybinė analizė, universiteto studentai.*

Įvadas

Pastarojo meto ekonominiai ir socialiniai procesai iššaukė karjeros sampratos ir jos modelių kaitą. Tai rodo mažėjančios organizacijų pastangos ir galimybės valdyti savo darbuotojų karjerą, t. y. organizacinės karjeros modelio nykimas ir silpnėjimas, didėjant pačių individų valdomos asmeninės karjeros galimybėms (Adamson, Doherty, 1998; Watts, 1994).

Karjeros sąvoka yra daugiaprasmė ir platesnė už profesijos, veiklos, darbo sąvokas. Ji apibudina ne tik profesinės veiklos pobūdį, bet ir dirbantį asmenį, jo socialinį statusą bei instituciją, kuri apibrėžia jo veiklą ir poziciją organizacijos struktūroje. Pastaruoju metu mokslinėje literatūroje ir praktikoje egzistuoja kelios karjeros sampratos (Patton, McMahon, 2006):

- karjera kaip profesinė veikla, kuri gali būti daugiau ar mažiau prestižinė;
- karjera kaip aukštos pareigos organizacijoje, laimėjimai darbinėje aplinkoje;
- karjera kaip visą gyvenimą trunkantis mokymosi ir darbo kelias, kiekvienas žmogus turi savo darbo ir mokymosi istoriją;
- karjera kaip patirties, sukauptos visą gyvenimą atliekant įvairius vaidmenis, visuma;

- karjera kaip viso gyvenimo darbas ir laisvalaikis.

Karjeros sąvokos aiškinimai rodo, kad galimos dvi pagrindinės karjeros sampratos kryptys. Viena susijusi su konkrečia profesine veikla. Vartojant sąvoką „karjera“ yra nurodoma į *asmens judėjimą laike ir socialinėje erdvėje*. Dažniausiai turimas omenyje judėjimas profesinėje ar organizacinėje erdvėje, nuosekliai užimant tam tikras darbinės pareigas ar imantis kitų, tiesiogiai su formaliomis pareigomis nesusijusių darbinį vaidmenų. Kita susijusi su gyvenimo planavimu ir jo tikslų įgyvendinimu plačiaja prasme. Karjera gali būti suprantama ir kaip *judėjimas nuo vieno asmens darbinio tapatumo link kito*. Šie tapatumai ir jų pokyčiai dažniausiai yra susiję su darbiniais, profesiniais ir organizaciniais vaidmenimis, bet gali apimti mokymosi ir laisvalaikio socialinius vaidmenis. Šia prasme karjera yra tam tikra individo tapatumo dinamika, kurios kokybę pagal savo nusistatytus kriterijus vertina pats individas. Taigi, šiuo atveju karjera jokiū būdu nėra tik greitas ir sėkmingas kilimas tarnyboje, ji nėra vien tik profesija. Karjeros nereikėtų tapatinti ir vien tik su profesine sėkme ar nesėkme. Šiandien karjeros pagrindas suprantamas ne kaip turėtų postų sąrašas ir jų vieta pareigybių hierarchijoje, o kaip sukaupta vertinga profesinė patirtis ir įgūdžiai bei kūrybiško jų taikymo rezultatai, naudingi tiek žmogui, tiek visuomenei. Šiuolaikiniu požiūriu karjera gali būti sėkminga ir be kilimo aukštyn, jos sėkmės matas yra gyvenimo tikslų įgyvendinimas ir pasitenkinimas veikla. Žmogui svarbi galimybė pačiam spręsti, rinktis, tobulėti ir save realizuoti, jis siekia pusiausvyros tarp darbo, šeimos ir laisvalaikio, pasitenkinimas savo veikla. Todėl šiuo požiūriu visi dirbantys asmenys gali padaryti tokio pobūdžio karjerą ir visos profesijos gali būti karjeros pagrindas.

Karjera – sudėtingas socialinis reiškinys. D. Brown (2002) pažymi, kad žmogaus karjera neįmanoma socialiniame vakuume. Jos plėtotės terpė yra organizacijos ar kitos visuomeninės struktūros. Socialinę karjeros prigimtį atskleidžia D. Super (1990), teigdamas, kad karjera apima penkių pagrindinių socialinių vaidmenų (besimokantysis, darbuotojas, šeimos narys, bendruomenės narys, pramogautojas) prisiėmimą ir atlikimą mokykloje, darbe, bendruomenėje ir laisvalaikio metu žmogaus gyvenime. Supratimas apie individo karjerą išryškėja nurodant į jo santykį su socialinėmis struktūromis, kitais asmenimis ar grupėmis, vadovaujantis tokiomis kategorijomis kaip pareiga, statusas, atsakomybės sritys, kompetencijų pokytis, darbo vertybės, progresavimo kryptis ir greitis, kurios suteikia skirtingą vertę įvairiems individo prisiimamiems vaidmenims apibrėžtoje socialinėje sistemoje ir laike. Socialinis kontekstas sudaro prielaidas kiekvienam asmeniui savitai suprasti karjeros procesą ir išskirti joje skirtingus prioritetus.

Karjera – vienas iš žmogaus individualaus profesinio gyvenimo rodiklių. Žmonės yra linkę pasirinkti tą veiklą, kuri labiausiai atitinka jų asmenybės tipą (Holland, 1985). Asmenybės tipai traktuojami kaip sudėtingos asmenybės orientacijos, kurios susiformuoja sąveikaujant individo biologiniam bei socialiniam pradui su aplinka. Ši nuolatinė sąveika sukuria savitą asmenybės gebėjimų struktūrą, suvokimo būdą, pažiūras, interesus, gyvenimo tikslus, vertybes, elgesio ir prisitaikymo prie aplinkos stilių. Šių savybių visuma sudaro asmenybės vidinį potencialą, kurio pagrindu ji ima teikti pirmumą tam tikro tipo aplinkai. Individai ieško aplinkos, kuri suteiktų jiems galimybę atlikti patrauklius bei atitinkančius jų poreikius profesinius vaidmenis. Individo savybės sudaro pagrindą kiekvienam skirtingai suvokti karjeros esmę, jos svarbą asmeniniame gyvenime. Todėl kiekvieno žmogaus karjeros supratimas yra individualus. Karjeros reiškiniai prasme suteikia asmuo, remdamasis savo patirtimi, vertybėmis, poreikiais, pasaulėžiūra. Vadinasi, karjeros supratimas yra

kažkuo savitas, unikalus kiekvienam individui. Individo karjeros supratimo analizė leidžia įžvelgti asmeninės karjeros siekius ir prioritetus. Kita vertus, lyties faktorius išlieka svarbus karjeros supratime. Tyrimai rodo, kad palyginus moterų ir vyrų darbo tikslus, moterys prioritetą teikė visuomeniniams tikslams, tuo tarpu vyrams prioritetinis dalykas yra aukštas darbo užmokestis ir profesinis statusas (Morgan, Isaac, Sansone, 2001). Be to, reikia nepamiršti, kad kalbant apie edukacijos sritį, vyrai, kaip taisyklė, yra mažuma. Lyčių skirtumus patvirtina tyrimas atliktas su pradinio ugdymo programos studentais (Galbraith, 1992), o taip pat su skirtingų socialinių mokslų srities studijų programų studentais (Buchanan, Kong-Hee, Basham, 2007). Apskritai galima teigti, kad studentų karjeros supratimo žinojimas sudaro galimybes tobulinti studijų programas bei gerinti studentams teikiamas paslaugas (Bohonos, 2014) įvertinant ir lyties faktorių.

Darant karjeros pasirinkimus didelę reikšmę turi vertybės. Realiame gyvenime vertybės visada pirmiausia siejamos su individualiu lygmeniu, t. y. žmogaus pasirinkimu. Asmenybės kryptingumą lemia individuali vertybių sistema. Vertybė – tai subjekto požiūris į objektyviai egzistuojančią realybę, išreiškiamas jo vertybinėmis orientacijomis, socialinėmis nuostatomis, asmenybės savybėmis (Pruskus, 2005). Vertybinė orientacija yra individo dorovinių, socialinių, politinių, estetinių nuostatų sistema. Ji tarsi programuoja visą žmogaus veiklą, lemia elgesio kryptį. Kiekvienas žmogus turi vertybių sistemą, kuri yra unikali. Jos yra vidinis individo reiškinys todėl savo vertybes žmonės, nori jie to ar nenori, išreiškia galvodami, kalbėdami ar veikdami. Vertybės suteikia individui gyvenimo kryptį. Jos lemia žmogaus veiklos motyvaciją ir elgesį. Renkantis karjerą, vertybinės orientacijos gali būti susijusios su profesijos turiniu bei darbo pobūdžiu. M. R. Katz (2005) teigia, kad svarbu žinoti savo asmenines vertybes ir vertybines orientacijas, gebėti jas išdėstyti prioriteto tvarka. Tačiau ne visos vertybės gali būti svarbios renkantis karjerą. Didžiausią įtaką renkantis karjerą turi darbo vertybės. Darbo vertybės nusako tai, kas žmogui svarbu, į ką jis atsižvelgdamas priima vienokį ar kitokį karjeros pasirinkimą. Darbo motyvacija bei pasitenkinimas darbu yra žymiai aukštesni, jei jame galima realizuoti turimas vertybes.

D. Brown (2003) teigia, kad tai, kokios sėkmės asmeniui pavyksta pasiekti atliekant pasirinktus profesinius vaidmenis priklauso ne tik nuo vertybinio atitikimo tarp asmens ir tų vaidmenų atlikimo aplinkos, bet ir nuo asmens gebėjimų ir polinkių, kompetencijų. Bet kokios veiklos atlikimui reikalingos žinios, įgūdžiai, gebėjimai, tam tikros asmenybės savybės, nuostatos, vertybės, interesai, kurie turi didelės įtakos tam, ką žmogus geba nuveikti, kaip tam tikros srities profesionalas. Visa tai sudaro asmens kompetencijų pagrindą (Chetham, Chivers 1999). Kompetencijos įgalina asmenį sėkmingai atlikti tam tikrą tikslingą darbinę veiklą. Studentai studijuodami universitete ir atlikdami profesinę praktiką įgyja profesinių kompetencijų rinkinį ir tampa tam tikros srities specialistu. Tačiau šiuolaikiniam bet kurios srities specialistui jos yra nepakankamos. Profesines kompetencijas papildo bendrosios kompetencijos (instrumentinės, tarpasmeninės, sisteminės), kurios pritaikomos ne kurioje nors vienoje, o daugelyje sričių ar profesijų, perkeliamos iš vienos veiklos į kitą (Tuning Educational Structures in Europe, 2003). Bendrąsias kompetencijas ugdytis šiandien yra labai svarbu, nes pokyčiai dabartiniame pasaulyje tapo tokie greiti, kad profesinės kompetencijos greitai pasensta. Todėl labai svarbu yra susikurti tvirtą bendrųjų kompetencijų pagrindą, kuris įgalina efektyviai prisitaikyti prie nuolat besikeičiančio pasaulio, darbo rinkos pokyčių ir esant būtinybei savarankiškai įgyti reikiamų profesinių kompetencijų bei sėkmingai valdyti savo karjerą.

Šiuolaikinėje visuomenėje išsilavinimas tampa paklausia preke švietimo paslaugų rinkoje, nes nuo jo priklauso karjera ir atlyginimas. Įgijusieji aukštąjį išsilavinimą yra ne tik labiau apsaugoti nuo darbo netekimo, bet ir turi daugiau galimybių įsidarbinti. P. Jarvis (2006) teigia, kad besivystant žinių visuomenei, o ekonomikai tampant žinių ekonomika, žinios tampa svarbiu elementu gaminant produktus, teikiant paslaugas. Todėl išsilavinimas turi vis daugiau reikšmės ir jauno žmogaus vertybių pasirinkimo skalėje (Lamanauskas, Augienė, Makarskaitė-Petkevičienė, 2012 a, b; Pruskaus, 2008). Aukštasis mokslas – tai plačiu akademinu išsilavinimu paremtos studijos. Jų tikslas – ne tik suteikti profesinę kvalifikaciją, bet ir visapusišką bendrą išsilavinimą, kartu išmokant studentus kritiškai vertinti aplink juos vykstančius procesus. Rinkdamiesi studijas universitete studentai turi įvairių ekspektacijų: realizuoti save, siekti sėkmingos karjeros, tapti paklausiais darbo rinkoje ir pan. (Lamanauskas, Augienė, Makarskaitė-Petkevičienė, 2012 a, b).

Todėl tyrimo objektas yra universiteto studentų profesinė karjera. Tyrimo tikslas – nustatyti, kaip universiteto studentai supranta būsimą profesinę karjerą, bei kaip jie vertina darbo vertybes, kompetencijas bei studijų įtaką būsimai profesinei karjerai.

Tyrimo metodologija

Bendra tyrimo charakteristika

Atliktas tyrimas „Sėkmingos karjeros veiksniai“ grindžiamas mišria metodologija (taikoma kiekybinė ir kokybinė tyrimo priegigos). Tyrimo tipas – apklausa. Tai yra ribotos apimties tyrimas, nesiekiant gautų išvadų taikyti visai Lietuvos universitetų studentų populiacijai. Tyrimas fokusuojamas į socialinių ir humanitarinių studijų sritį. Tačiau tikėtina, kad atliktas tyrimas leis parengti ir atlikti išsamų visos studentų populiacijos tyrimą. Tyrimas atliktas 2014 metų rugsėjo–gruodžio mėnesiais.

Tyrimo imtis

Tyrimo imtį sudarė trijų Lietuvos universitetų studentai: Šiaulių – ŠU, Lietuvos edukologijos – LEU ir Klaipėdos. Buvo išplatinta 300 anketų (žr. Priedą). Tinkamomis pripažintos 265 anketos. Grįžtamumo kvota yra 88 %. Išsamesnė informacija apie respondnetus pateikiama I lentelėje.

1 lentelė. Respondentų charakteristika.

Institucija	N/%	Pasiskirstymas pagal studijų programas
ŠU	181 / 68	Anglų filologija (17), specialioji pedagogika (15), kineziterapija (29), socialinė pedagogika (16), lietuvių filologija ir komunikacija (12), istorija (10), muzika (10), kūno kultūra (15), sveikatos edukologija (10), finansų valdymas (11), verslo administravimas (16), viešasis administravimas (6), ikimokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogika (13)
LEU	52 / 20	Psichologija (12), pradinio ugdymo pedagogika (18), etika (4), choreografija (6), priešmokyklinio ugdymo pedagogika (12)
KU	32 / 12	Edukologija (20), vaikystės pedagogika (12)

Tyrimo imtis sudaryta serijiniu principu. Ji laikoma pakankamai patikima prasmingiems duomenims gauti. Iš viso tyrime dalyvavo 265 respondentai. Pagal lytį jie pasiskirstė taip: studentų – 201 (75.8 %), studentų – 64 (24.2 %). Visi respondentai yra pirmojo kurso studentai.

Tyrimo instrumentas

Tyrimo naudotas autorių parengta anketa, sudaryta iš uždarų ir atvirų klausimų. Respondentų buvo prašoma įvertinti teiginius apie karjerą, darbo vertybes bei kompetencijas, o taip pat įvertinti studijų įtaką būsima profesinei karjerai. Keturi atvirieji klausimai taip pat buvo pateikti tyrimo instrumente. Rezultatai, gauti išanalizavus pateiktus atsakymus, yra išanalizuoti, ir publikuoti anksčiau (Lamanauskas, Augienė, 2014). Šiame straipsnyje pristatomi rezultatai nusakantys studentų karjeros supratimą, darbo vertybių, kompetencijų bei studijų įtakos karjerai vertinimą.

Instrumente taikoma ranginė skalė: *sutinku/svarbu, iš dalies sutinku/svarbu, nesutinku/nesvarbu*. Anketoje taip pat buvo pateikta demografinė dalis (respondentų lytis, kursas, studijų programa). Anketos turinio validumas buvo patikrintas dviejų nepriklausomų ekspertų.

Duomenų analizė

Tyrimo duomenims analizuoti taikomi aprašomosios statistikos matai (absolūtieji ir santykiniai dažniai). Skirtumams tarp kintamųjų nustatyti taikomas neparametrinis chi kvadratu (χ^2) kriterijus, taip pat nepriklausomų kintamųjų t-testas siekiant palyginti karjeros supratimą pagal lytį. Atlikta 38 teiginių apie karjerą analizė. Kiekvienam teiginiui skaičiuotas populiarumo (reikšmingumo) indeksas ($0 \leq PI/RI \leq 1$). Kuo PI/RI vertė arčiau vieneto, tuo teiginys respondentui svarbesnis, reikšmingesnis ar respondentas labiau jam pritaria.

Tyrimo rezultatai

Atlikus 38 teiginių apie studentų karjeros supratimą analizę matyti, kad apskritai teiginiai vertinami skirtingai. Rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Studentų karjeros supratimas (N/%).

Teiginiai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	RI	SN
Tobulėjimas pasirinktos veiklos kryptimi	234/88.3	29/10.9	2/0.8	0.93	0.17
Suradimas darbo, kurį malonu dirbti	203/76.6	58/21.9	4/1.5	0.87	0.23
Galimybė tapti vienu iš geriausių savo srities žinovų (ekspertu)	207/78.1	51/19.2	7/2.6	0.87	0.24
Individualus tobulėjimas sėkmingai pasirinktos veiklos srityje	202/76.2	57/21.5	6/2.3	0.86	0.24
Patirties kaupimas	204/77.0	53/20.0	8/3.0	0.86	0.25
Asmeninių tikslų siekimas	193/72.8	62/23.4	10/3.8	0.84	0.26
Žmogaus kultūrinis ir moralinis brandumas	182/68.7	73/27.5	10/3.8	0.82	0.27
Kilimas, pažanga, ėjimas priekin	179/67.5	78/29.4	8/3.0	0.82	0.26
Gerai atliekamas darbas ir pastangos dirbant	171/64.5	85/32.1	9/3.4	0.81	0.27
Vidinio potencialo realizavimas	167/63.0	94/35.5	4/1.5	0.80	0.25
Galimybė nuolat tobulintis atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius	170/64.2	84/31.7	11/4.2	0.80	0.28
Tikslų pasiekimas bei ambicijų patenkinimas	166/62.6	90/34.0	9/3.4	0.79	0.27
Profesinė saviraiška	154/58.1	98/37.0	13/4.9	0.77	0.29
Pragyvenimo šaltinis	155/58.5	98/37.0	12/4.5	0.76	0.29
Kūrybinių siekių patenkinimas	149/56.2	102/38.5	14/5.3	0.75	0.29
Visą gyvenimą trunkantis mokymosi ir darbo kelias	149/56.2	94/35.5	22/8.3	0.74	0.32
Naujų funkcijų įgijimas ir atlikimas	140/52.8	109/41.1	16/6.0	0.73	0.30
Laimėjimai darbinėje aplinkoje	139/52.5	111/41.9	15/5.7	0.73	0.30
Išskirtinių bruožų, gebėjimų, motyvų ir vertybių įprasminimas	137/51.7	115/43.4	13/4.9	0.73	0.29
Materialinis saugumas	131/49.4	113/42.6	21/7.9	0.71	0.31
Paaukštinimų seka	126/47.5	120/45.3	19/7.2	0.70	0.31
Socialinių santykių plėtojimas	122/46.0	124/46.8	19/7.2	0.69	0.30
Garbinga padėtis visuomenėje	120/45.3	118/44.5	27/10.2	0.67	0.32
Darbas iš pašaukimo	128/48.3	102/38.5	35/13.2	0.67	0.35
Pastovūs ir ilgalaikiai darbo santykiai	114/43.0	129/48.7	22/8.3	0.67	0.31
Darbo stabilumas ir tarnavimas	117/44.2	121/45.7	27/10.2	0.66	0.32

Prasmingi tarpusavio santykiai	120/45.3	112/42.3	33/12.5	0.66	0.34
Nuolat augantis atlyginimas	110/41.5	129/48.7	26/9.8	0.65	0.32
Žmogaus gyvenimo kelias	114/43.0	120/45.3	31/11.7	0.65	0.33
Laisvas veiklos pasirinkimas	96/36.2	144/54.3	25/9.4	0.63	0.31
Aukštos pareigos organizacijoje	103/38.9	119/44.9	43/16.2	0.61	0.35
Galimybė uždirbti daug pinigų	90/34.0	145/54.7	30/11.3	0.61	0.31
Greitas, sėkmingas kilimas tarnyboje	81/30.6	141/53.2	43/16.2	0.57	0.33
Valdžios ir atsakomybės didėjimas	74/27.9	147/55.5	44/16.6	0.55	0.32
Aukštas socialinis statusas	74/27.9	147/55.5	44/16.6	0.55	0.32
Stiprios sąsajos su bendruomene, tauta	58/21.9	163/61.5	44/16.6	0.52	0.30
Vadovavimas žmonių grupei	72/27.2	126/47.5	67/25.3	0.50	0.36
Prestižinė profesija	61/23.0	135/50.9	69/26.0	0.48	0.35

Pirmo kurso studentų karjeros sampratoje ryškiausiai akcentuojamas *siekimas tobulėti pasirinktos veiklos kryptimi* (RI=0.93) ir *suradimas darbo, kurį malonu dirbti* (RI=0.87), *galimybė tapti vienu iš geriausių savo srities žinovų (ekspertu)* (RI=0.87), *individualus tobulėjimas sėkmingai pasirinktos veiklos srityje* (RI=0.86) ir *patirties kaupimas* (RI=0.86). Tai akivaizdžiai iliustruoja, kad studentų karjeros sampratoje pagrindinę vietą užima nuolatinis mokymasis ir supratimas, kaip svarbu rasti tinkamą darbą. Labai svarbią vietą karjeros sampratoje užima asmeniniai siekiai: *asmeninių tikslų siekimas* (RI=0.84), *žmogaus kultūrinis ir moralinis brandumas* (RI=0.82), *kilimas, pažanga,ėjimas priekin* (RI=0.82). Pakanamai stipriai karjeros sampratoje išreikštas ir savirealizacijos poreikis: *vidinio potencialo realizavimas* (RI=0.80), *galimybė nuolat tobulintis atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius* (RI=0.80), *tikslų pasiekimas bei ambicijų patenkinimas* (RI=0.79) ir *profesinė saviraiška* (RI=0.77), *kūrybinių siekių patenkinimas* (RI=0.75). Studentų karjeros sampratoje aukštą vietą užima supratimas, kad karjera yra *pragyvenimo šaltinis* (RI=0.76).

Tyrimo rezultatai rodo, kad tik dalies studentų karjeros sampratoje galima konstatuoti, kad karjera yra suprantama, kaip socialinių santykių plėtojimo kontekstas ir būtina sąlyga sėkmingai karjerai (*socialinių santykių plėtojimas* - RI=0.69, *garbinga padėtis visuomenėje* – RI=0.67, *prasmingi tarpusavio santykiai* – RI=0.66). Studentų karjeros sampratoje tik iš dalies yra svarbi *paaukštinimų seka* (RI=0.70), *pastovūs ir ilgalaikiai darbo santykiai* (RI=0.67), *darbo stabilumas ir tarnavimas* (RI=0.66), *nuolat augantis atlyginimas* (RI=0.65). Tai leidžia daryti hipotetinę prielaidą, kad dalis studentų supranta socialinių pokyčių įtaką karjeros kaitai ir įvertina karjeros konteksto nestabilumą. Organizacijoms nebesugebant užtikrinti nuolatinės darbo vietos visam gyvenimui, nebegalima tikėtis pastovių, ilgalaikių darbo santykių, socialinio ir materialinio saugumo, augančių pajamų.

Reikia pažymėti, kad studentai karjeros sampratą mažiausiai tapatina su greitu, sėkmingu kilimu tarnyboje (RI=0.57), valdžios ir atsakomybės didėjimu (RI=0.55), aukštu socialiniu statusu (RI=0.55), vadovavimu žmonių grupei (RI=0.50). Mažiausiai karjeros supratimas tapatinamas su *prestižine profesija* (RI=0.48). Galima daryti prielaidą, kad tai yra susiję su pasirinkta profesija. Tyrime dalyvavo socialinių ir humanitarinių mokslų programose studijuojantys studentai, kurių būsimoje veikloje ir jiems patiems, kaip savo srities būsimiems profesionalams, svarbiausias yra socialinės interakcijos poreikis: gebėjimas bendrauti, užjausti, prisitaikyti, aktyviai veikti, padėti kitiems žmonėms, jais rūpintis, kalbiniai

gebėjimai, t. y. būdingas socialusis asmenybės tipas, kuriam nėra būdingas stipriai išreikštas įvairių galių siekimas.

Analizuota ar skiriasi respondentų karjeros samprata pagal lytį. Tikėtina, kad egzistuoja tam tikri karjeros supratimo skirtumai. Pirmiausia, apskaičiuotas imties dviejų subgrupių karjeros supratimo vidurkis, kurį galime traktuoti kaip reikšmingumo indeksą. Nustatyta, kad studentų bendras karjeros supratimo lygmuo yra mažesnis (RI=0.68, SN=0.13) nei studentų (RI=0.73, SN=0.11). Toks skirtumas yra statistiškai reikšmingas 5 % reikšmingumo lygmeniu ($t=2.27$, $df=263$, $p=0.024$). Taigi, galima pagrįstai teigti, kad studentų karjeros supratimas skiriasi pagal lyties faktorių. Svarbu žinoti, kuriuos karjeros sampratos teiginius skirtingai vertina tiriamieji. Rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

3 lentelė. Karjeros supratimo vertinimas priklausomai nuo respondentų lyties (N/%).

Teiginys	Vertinimo lygmuo	Lytis		Iš viso	Chi kvadratu kriterijaus taikymo rezultatas
		Moteris	Vyras		
Žmogaus kultūrinis ir moralinis brandumas	<i>Sutinku</i>	145/72,1	37/57,8	182/68,7	$\chi^2=13.34$, $df=2$, $p<0.001$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	53/26,4	20/31,2	73/27,5	
	<i>Nesutinku</i>	3/1,5	7/10,9	10/3,8	
Naujų funkcijų įgijimas ir atlikimas	<i>Sutinku</i>	113/56,2	27/42,2	140/52,8	$\chi^2=6.76$, $df=2$, $p<0.034$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	74/36,8	35/54,7	109/41,1	
	<i>Nesutinku</i>	14/7,0	2/3,1	16/6,0	
Socialinių santykių plėtojimas	<i>Sutinku</i>	102/50,7	20/31,2	122/46,0	$\chi^2=10.72$, $df=2$, $p<0.005$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	89/44,3	35/54,7	124/46,8	
	<i>Nesutinku</i>	10/5,0	9/14,1	19/7,2	
Visą gyvenimą trunkantis mokymosi ir darbo kelias	<i>Sutinku</i>	121/60,2	28/43,8	149/56,2	$\chi^2=8.41$, $df=2$, $p<0.015$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	68/33,8	26/40,6	94/35,5	
	<i>Nesutinku</i>	12/6,0	10/15,6	22/8,3	
Patirties kaupimas	<i>Sutinku</i>	164/81,6	40/62,5	204/77,0	$\chi^2=10.00$, $df=2$, $p<0.007$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	32/15,9	21/32,8	53/20,0	
	<i>Nesutinku</i>	5/2,5	3/4,7	8/3,0	
Kilimas, pažanga,ėjimas priekin	<i>Sutinku</i>	146/72,6	33/51,6	179/67,5	$\chi^2=9.84$, $df=2$, $p<0.007$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	50/24,9	28/43,8	78/29,4	
	<i>Nesutinku</i>	5/2,5	3/4,7	8/3,0	
Profesinė saviraiška	<i>Sutinku</i>	126/62,7	28/43,8	154/58,1	$\chi^2=7.85$, $df=2$, $p<0.020$
	<i>Iš dalies sutinku</i>	65/32,3	33/51,6	98/37,0	
	<i>Nesutinku</i>	10/5,0	3/4,7	13/4,9	

Tyrimo metu išryškėjo pagrindiniai septyni teiginiai, kurie parodo statistiškai reikšmingus skirtumus, charakterizuojančius moterų ir vyrų karjeros sampratą. Gauti skirtumai leidžia teigti, kad moterims, labiau nei vyrams, būdingas modernus (šiuolaikinis) karjeros supratimas, kuris apibūdina aktyvią asmenybės poziciją ir požiūrio į karjeros sėkmę subjektyvumą, atsakomybės ir nuolatinio tobulėjimo sąveiką, savirealizaciją, karjeros horizontalumą. Galima sąlygiškai teigti, kad studentams vyrams labiau būdingas tradicinis karjeros supratimas, kuris pasižymi stipriau išreikštu įvairių galių siekimu (pvz., socialinis statusas, atsakomybės didėjimas, valdžios siekimas ir pan.).

Atlikta darbo vertybių svarbos profesinėje karjeroje vertinimo analizė. Rezultatai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Darbo vertybių svarbos profesinėje karjeroje vertinimas (N/%).

Vertybės	Svarbu	Iš dalies svarbu	Ne-svarbu	RI	SN
Sąžiningumas	219/82,6	43/16,2	3/1,1	0,91	0,20
Įvertinimas už pastangas	216/81,5	46/17,4	3/1,1	0,90	0,21
Teisingumas	220/83,0	40/15,1	5/1,9	0,90	0,21
Įdomi veikla	215/81,1	45/17,0	5/1,9	0,89	0,22
Pareigingumas	217/81,9	42/15,8	6/2,3	0,89	0,22
Savirealizacija darbe	198/74,7	63/23,8	4/1,5	0,86	0,23
Pasiekimai	198/74,7	64/24,2	3/1,1	0,86	0,23
Atsakomybė	190/71,7	70/26,4	5/1,9	0,85	0,24
Bendradarbiavimas su kolegomis	193/72,8	65/24,5	7/2,6	0,85	0,25
Darbo ir šeimos dermė	193/72,8	62/23,4	10/3,8	0,85	0,26
Geras darbo užmokestis	177/66,8	84/31,7	4/1,5	0,82	0,25
Saugumas	178/67,2	82/30,9	5/1,9	0,82	0,25
Komfortas	166/62,6	88/33,2	11/4,2	0,79	0,28
Kūrybiškumas	159/60,0	90/34,0	16/6,0	0,77	0,30
Darbo ir laisvalaikio dermė	152/57,4	98/37,0	15/5,7	0,76	0,30
Fizinė ir socialinė aplinka	139/52,5	121/45,7	5/1,9	0,75	0,26
Darbas iš pašaukimo	144/54,3	102/38,5	19/7,2	0,73	0,31
Aukštos pareigos	101/38,1	148/55,8	16/6,0	0,66	0,29
Autonomija	103/38,9	146/55,1	16/6,0	0,66	0,29
Statusas	88/33,2	143/54,0	34/12,8	0,60	0,32
Socialinis prestižas	85/32,1	138/52,1	42/15,8	0,58	0,33
Altruizmas	75/28,3	152/57,4	38/14,3	0,56	0,31
Prestižinė veikla	53/20,0	156/58,9	56/21,1	0,49	0,32

Pirmo kurso studentai svarbiausiomis jų profesinėje veikloje laiko darbo vertybes, kurios atspindi socialinį teisingumą – *sąžiningumą* (RI=0,91), *įvertinimą už pastangas* (RI=0,90), *teisingumą* (RI=0,90). Dominuojančios darbo vertybės pagal svarbą profesinėje karjeroje yra vertybės, iliustruojančios sėkmingą profesinę veiklą: *įdomi veikla* (RI=0,89), *pareiagingumas* (RI=0,89), *savirealizacija darbe* (RI=0,86), *pasiekimai* (RI=0,86), *atsakomybė* (RI=0,85). Tyrimo rezultatai akivaizdžiai įrodo, kad studentai supranta *bendradarbiavimo su kolegomis* (RI=0,85) svarbą jų profesinėje karjeroje. Studentams taip pat labai svarbi *darbo ir šeimos dermė* (RI=0,85). Aukštai vertinamos darbo vertybės, iliustruojančios stabilumą profesinėje karjeroje: *geras darbo užmokestis* (RI=0,82), *saugumas* (RI=0,85), *komfortas* (RI=0,79). Pakankamai aukštai vertinama *darbo ir laisvalaikio dermė* (RI=0,76).

Studentai žemiau vertina *aukštų pareigų* (RI=0,66) ir *autonomijos* (RI=0,66) svarbą savo profesinėje karjeroje. Tyrime dalyvavo studentai studijuojantys socialinius, humanitarinius, meninius, pedagogikos mokslus, kurie visuomenėje nėra vertinami kaip labai prestižiniai. Galima daryti prielaidą, kad studentams, pasirinkusiems studijuoti šių mokslų programas, nėra svarbios darbo vertybės, atspindinčios socialinę padėtį, ir pastarųjų svarba profesinėje karjeroje vertinama žemiau (*statusas* (RI=0,60), *socialinis prestižas* (RI=0,58) bei *prestižinė veikla* (RI=0,49)).

Analizuota ar skiriasi respondentų darbo vertybių svarbos vertinimas pagal lytį. Tikėtina, kad egzistuoja tam tikri darbo vertybių vertinimo skirtumai. Nustatyta, kad studentų darbo vertybių vertinimas yra mažesnis (RI=0,73, SN=0,12) nei studenčių (RI=0,79, SN=0,10). Toks skirtumas yra statistiškai reikšmingas 1 % reikšmingumo lygmeniu ($t=3.52$, $df=263$, $p=0.001$). Taigi, galima pagrįstai teigti, kad studentų darbo vertybių svarbos vertinimas skiriasi pagal lyties faktorių. Svarbu žinoti, kurias darbo vertybes skirtingai vertina tiriamieji. Rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Darbo vertybių svarbos profesinėje karjeroje vertinimas priklausomai nuo respondentų lyties (N/%).

Vertybė	Vertinimo lygmuo	Lytis		Iš viso	Chi kvadratu kriterijaus taikymo rezultatas
		Moteris	Vyras		
Bendradarbiavimas su kolegomis	<i>Svarbu</i>	154/76,6	39/60,9	193/72,8	$\chi^2=6.31$, $df=2$, $p<0.043$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	43/21,4	22/34,4	65/24,5	
	<i>Nesvarbu</i>	4/2,0	3/4,7	7/2,6	
Darbas iš pašaukimo	<i>Svarbu</i>	118/58,7	26/40,6	144/54,3	$\chi^2=7.80$, $df=2$, $p<0.020$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	72/35,8	30/46,9	102/38,5	
	<i>Nesvarbu</i>	11/5,5	8/12,5	19/7,2	
Savirealizacija darbe	<i>Svarbu</i>	160/79,6	38/59,4	198/74,7	$\chi^2=10.80$, $df=2$, $p<0.005$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	39/19,4	24/37,5	63/23,8	
	<i>Nesvarbu</i>	2/1,0	2/3,1	4/1,5	
Darbo ir šeimos dermė	<i>Svarbu</i>	151/75,1	42/65,6	193/72,8	$\chi^2=7.71$, $df=2$, $p<0.021$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	46/22,9	16/25,0	62/23,4	
	<i>Nesvarbu</i>	4/2,0	6/9,4	10/3,8	
Pasiekimai	<i>Svarbu</i>	159/79,1	39/60,9	198/74,7	$\chi^2=8.50$, $df=2$, $p<0.014$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	40/19,9	24/37,5	64/24,2	
	<i>Nesvarbu</i>	2/1,0	1/1,6	3/1,1	
Teisingumas	<i>Svarbu</i>	178/88,6	42/65,6	220/83,0	$\chi^2=21.08$, $df=2$, $p<0.000$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	22/10,9	18/28,1	40/15,1	
	<i>Nesvarbu</i>	1/0,5	4/6,2	5/1,9	
Pareigingumas	<i>Svarbu</i>	177/88,1	40/62,5	217/81,9	$\chi^2=25.54$, $df=2$, $p<0.000$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	23/11,4	19/29,7	42/15,8	
	<i>Nesvarbu</i>	1/0,5	5/7,8	6/2,3	

Tyrimo metu išryškėjo pagrindinės septynios vertybės, kurios parodo statistiškai reikšmingus skirtumus, charakterizuojančius moterų ir vyrų darbo vertybių svarbos profesinėje karjeroje vertinimą. Gauti skirtumai leidžia teigti, kad moterims, labiau nei vyrams, būdingas saugios (darbas iš pašaukimo, darbo ir šeimos dermė, teisingumas, pareigingumas), bet dinamiškos (bendradarbiavimas su kolegomis, savirealizacija darbe, pasiekimai) karjeros siekis.

Analizuota kaip respondentai vertina kompetencijų svarbą siekiant karjeros. Analizės rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Kompetencijų svarbos siekiant karjeros vertinimas (N/%).

Kompetencijos	Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu	RI	SN
Mokėti bendrauti su žmonėmis	218/82,3	44/16,6	3/1,1	0,90	0,20
Planuoti laiką	215/81,1	49/18,5	1/0,4	0,90	0,20
Spręsti problemas	210/79,2	54/20,4	1/0,4	0,89	0,20
Teorines žinias pritaikyti praktikoje	211/79,6	54/20,4	0/0,0	0,89	0,20
Objektyviai vertinti save ir kitus	209/78,9	53/20,0	3/1,1	0,88	0,22
Atsakyti už savo veiklą	204/77,0	59/22,3	2/0,8	0,88	0,22
Pažinti savo asmenybės ypatumus	202/76,2	62/23,4	1/0,4	0,87	0,21
Greitai prisitaikyti prie naujovių	203/76,6	58/21,9	4/1,5	0,87	0,23
Įveikti sunkumus	205/77,4	56/21,1	4/1,5	0,87	0,23
Bendradarbiauti su kolegomis	197/74,3	62/23,4	6/2,3	0,86	0,24
Priimti kritiką	191/72,1	69/26,0	5/1,9	0,85	0,24
Dirbti komandoje	193/72,8	65/24,5	7/2,6	0,85	0,25
Savarankiškai dirbti	179/67,5	85/32,1	1/0,4	0,84	0,23
Prisitaikyti prie kintančių aplinkybių	188/70,9	72/27,2	5/1,9	0,84	0,25
Nuolat mokytis	181/68,3	78/29,4	6/2,3	0,83	0,26
Valdyti informaciją	173/65,3	89/33,6	3/1,1	0,82	0,25
Valdyti sudėtingas situacijas	175/66,0	84/31,7	6/2,3	0,81	0,26
Prisitaikyti prie aplinkos	176/66,4	77/29,1	12/4,5	0,80	0,28
Kritiškai mąstyti	165/62,3	94/35,5	6/2,3	0,80	0,26
Lanksčiai mąstyti	167/63,0	87/32,8	11/4,2	0,79	0,28
Būti iniciatyviam ir versliam	162/61,1	96/36,2	7/2,6	0,79	0,27
Organizuoti veiklos procesą	161/60,8	97/36,6	7/2,6	0,79	0,27
Užmegzti naudingus profesinius ryšius	156/58,9	104/39,2	5/1,9	0,78	0,26
Mokėti naudotis IKT	136/51,3	118/44,5	11/4,2	0,74	0,28
Vadovauti įvairioms veikloms	135/50,9	119/44,9	11/4,2	0,73	0,28
Mokėti užsienio kalbas	136/51,3	116/43,8	13/4,9	0,73	0,29
Vesti derybas (derėtis)	123/46,4	125/47,2	17/6,4	0,70	0,30

Studentų nuomone svarbiausios kompetencijos siekiant sėkmingos karjeros yra *mokėjimas bendrauti su žmonėmis* (RI=0,90) ir kompetencija *planuoti laiką* (RI=0,90). Labai svarbią reikšmę sėkmingai karjerai studentų nuomone turi studijų metu įgytos kompetencijos *spręsti problemas* (RI=0,89) ir *teorines žinias pritaikyti praktikoje* (RI=0,89). Svarbios kompetencijos sėkmingai karjerai, studentų nuomone, yra susiję su savęs pažinimu: *objektyviai vertinti save ir kitus* (RI=0,88), *atsakyti už savo veiklą* (RI=0,88), *pažinti savo asmenybės ypatumus* (RI=0,87). Akcentuojamos kompetencijos dirbti ir veikti kartu su ki-

tais asmenimis: *bendradarbiauti su kolegomis* (RI=0,86), *priimti kritiką* (RI=0,85), *dirbti komandoje* (RI=0,85).

Aukštai vertinamos kompetencijos leidžiančios prisitaikyti prie nuolat vykstančių socialinių transformacijų ir veikos pasaulio pokyčių bei individui keliamų naujų reikalavimų profesinėje veikloje: *greitai prisitaikyti prie naujovių* (RI=0,87), *įveikti sunkumus* (RI=0,87), *prisitaikyti prie kintančių aplinkybių* (RI=0,84), *nuolat mokytis* (RI=0,83), *valdyti informaciją* (RI=0,82), *valdyti sudėtingas situacijas* (RI=0,81), *prisitaikyti prie aplinkos* (RI=0,80), kritiškai mąstyti (RI=0,80). Tai akivaizdžiai rodo, kad studentai supranta darbo rinkos dinamiškumą ir šias savo kompetencijas laiko svarbiomis, siekiant sėkmingos karjeros ir prisitaikant prie darbo rinkos pokyčių keliamų reikalavimų.

Akivaizdu, kad studentai mažiau vertina (kaip sėkmingos karjeros veiksnius) kompetencijas susijusias su profesiniu aktyvumu ir verslumu: *būti iniciatyviam ir versliam* (RI=0,79), *organizuoti veiklos procesą* (RI=0,79), *užmegzti naudingus profesinius ryšius* (RI=0,78). Tai leidžia daryti prielaidą, kad gauti rezultatai atspindi ne tik tai, kad studentų pasirinkta studijų programa (socialiniai, humanitariniai ir t. t. mokslai) gali lemti žemesnį verslumo lygį, bet ir bendrą Lietuvos tendenciją, t. y. nepakankamą jaunų žmonių verslumą.

Mokėjimą naudotis IKT (RI=0,74), kompetenciją *vadovauti įvairioms veikloms* (RI=0,73), *užsienio kalbų mokėjimą* (RI=0,73), *derybų vedimo (derėjimosi) kompetencijas* (RI=0,70) studentai vertina kaip mažiausiai galinčius daryti įtaką sėkmingam karjeros valdymui.

Analizuota, ar skiriasi respondentų kompetencijų svarbos vertinimas pagal lytį. Tikėtina, kad egzistuoja tam tikri kompetencijų vertinimo skirtumai. Nustatyta, kad studentų kompetencijų vertinimas yra mažesnis (RI=0,78, SN=0,15) nei studenčių (RI= 0,84, SN= 0,10). Toks skirtumas yra statistiškai reikšmingas 1 % reikšmingumo lygmeniu ($t=3.72$, $df=263$, $p=0.000$). Taigi, galima pagrįstai teigti, kad studentų kompetencijų svarbos vertinimas taip pat skiriasi pagal lyties faktorių. Svarbu žinoti, kurias kompetencijas skirtingai vertina tiriamieji. Rezultatai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Kompetencijų svarbos, siekiant sėkmingos karjeros, vertinimas priklausomai nuo respondentų lyties (N/%).

Teiginys	Vertinimo lygmuo	Lytis		Iš viso	Chi kvadratu kriterijaus taikymo rezultatas
		Moteris	Vyras		
Priimti kritiką	<i>Svarbu</i>	149/74,1	42/65,6	191/72,1	$\chi^2=9.14$, $df=2$, $p<0.010$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	51/25,4	18/28,1	69/26,0	
	<i>Nesvarbu</i>	1/0,5	4/6,2	5/1,9	
Nuolat mokytis	<i>Svarbu</i>	145/72,1	36/56,2	181/68,3	$\chi^2=9.58$, $df=2$, $p<0.008$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	54/26,9	24/37,5	78/29,4	
	<i>Nesvarbu</i>	2/1,0	4/6,2	6/2,3	
Kritiškai mąstyti	<i>Svarbu</i>	131/65,2	36/56,2	167/63,0	$\chi^2=14.84$, $df=2$, $p<0.001$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	67/33,3	20/31,2	87/32,8	
	<i>Nesvarbu</i>	3/1,5	8/12,5	11/4,2	
Mokėti bendrauti su žmonėmis	<i>Svarbu</i>	172/85,6	46/71,9	218/82,3	$\chi^2=7.65$, $df=2$, $p<0.022$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	28/13,9	16/25,0	44/16,6	
	<i>Nesvarbu</i>	1/0,5	2/3,1	3/1,1	
Dirbti komandoje	<i>Svarbu</i>	155/77,1	38/59,4	193/72,8	$\chi^2=7.91$, $df=2$, $p<0.019$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	42/20,9	23/35,9	65/24,5	
	<i>Nesvarbu</i>	4/2,0	3/4,7	7/2,6	
Bendradarbiauti su kolegomis	<i>Svarbu</i>	158/78,6	39/60,9	197/74,3	$\chi^2=8.57$, $df=2$, $p<0.014$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	40/19,9	22/34,4	62/23,4	
	<i>Nesvarbu</i>	3/1,5	3/4,7	6/2,3	
Prisitaikyti prie aplinkos	<i>Svarbu</i>	140/69,7	36/56,2	176/66,4	$\chi^2=9.38$, $df=2$, $p<0.009$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	56/27,9	21/32,8	77/29,1	
	<i>Nesvarbu</i>	5/2,5	7/10,9	12/4,5	
Spręsti problemas	<i>Svarbu</i>	168/83,6	42/65,6	210/79,2	$\chi^2=10.40$, $df=2$, $p<0.005$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	32/15,9	22/34,4	54/20,4	
	<i>Nesvarbu</i>	1/0,5	0/0,0	1/0,4	
Mokėti užsienio kalbas	<i>Svarbu</i>	100/49,8	36/56,2	136/51,3	$\chi^2=13.34$, $df=2$, $p<0.001$
	<i>Iš dalies svarbu</i>	96/47,8	20/31,2	116/43,8	
	<i>Nesvarbu</i>	5/2,5	8/12,5	13/4,9	

Tyrimo metu išryškėjo pagrindinės devynios kompetencijos, kurios parodo statistiškai reikšmingus skirtumus, charakterizuojančius moterų ir vyrų skirtingą kompetencijų vertinimą, siekiant sėkmingos karjeros. Gauti skirtumai leidžia teigti, kad moterys, skirtingai nei vyrai, svarbesnėmis laiko kompetencijas, garantuojančias aktyvią, dinamišką karjerą, kurią galima apibūdinti kaip modernią individualią karjerą. Moderni karjera implikuoja

naujus reikalavimus karjeros valdyme: gebėjimą priimti kritiką, kritiškai mąstyti, nuolat mokytis, mokėti bendrauti su žmonėmis ir dirbti komandoje, bendradarbiauti su kolegomis, prisitaikyti prie aplinkos ir spręsti problemas, mokėti užsienio kalbas.

Analizuota, kaip respondentai vertina galimą studijų įtaką būsimai profesinei karjerai. Analizės rezultatai pateikiami 8 lentelėje.

8 lentelė. Studijų įtakos būsimai karjerai vertinimas (N/%).

Teiginiai	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	RI	SN
Turėsiu galimybę geriau (labiau) save realizuoti	181/68,3	79/29,8	5/1,9	0,83	0,25
Įgysiu bendrąsias kompetencijas	172/64,9	87/32,8	6/2,3	0,81	0,26
Įgysiu specialiąsias (profesines) kompetencijas	160/60,4	96/36,2	9/3,4	0,78	0,28
Galėsiu kopti karjeros laiptais	165/62,3	86/32,5	14/5,3	0,78	0,29
Įgytas žinias geriau pritaikysiu kasdieninėje veikloje	169/63,8	78/29,4	18/6,8	0,78	0,30
Pasirengsiu tolimesnėms studijoms (magistrantūroje)	142/53,6	102/38,5	21/7,9	0,72	0,31
Jausiuosi laisvesnis (-ė), savarankiškesnis (-ė)	142/53,6	100/37,7	23/8,7	0,72	0,32
Turėsiu geresnes įsidarbinimo galimybes	135/50,9	104/39,2	26/9,8	0,70	0,33
Išplėsiu socialinį tinklą	121/45,7	115/43,4	29/10,9	0,67	0,33
Tikėtina, kad galėsiu gauti didesnę atlyginimą	115/43,4	112/42,3	38/14,3	0,64	0,35
Įgysiu paklausią specialybę	87/32,8	133/50,2	45/17,0	0,57	0,34
Turėsiu didesnę finansinę nepriklausomybę	82/30,9	138/52,1	45/17,0	0,56	0,33
Galėsiu sukurti savo verslą	85/32,1	124/46,8	56/21,1	0,55	0,36
Turėsiu geresnes galimybes išvažiuoti dirbti į užsienį	82/30,9	119/44,9	64/24,2	0,53	0,37
Turėsiu didesnes laisvalaikio galimybes	57/21,5	128/48,3	80/30,2	0,45	0,35

Aukščiausiai studentai vertina studijų metu įgysimas *bendrąsias* (RI=0,81), ir *specialiąsias* (RI=0,78) kompetencijas bei *įgysimą galimybę geriau (labiau) save realizuoti* (RI=0,83) būsimoje karjeroje. Tai demonstruoja studentų supratimą, kad šiandien darbas yra daugialypis, kompleksinis, o profesinis turinys reikalauja atlikti daug skirtingų veiklos funkcijų. Vadinasi, norint kokybiškai atlikti savo darbą ir siekti sėkmingos karjeros svarbu

įvaldyti ir profesines, ir bendrąsias kompetencijas. Studentai mano, kad studijų metu įgysimos kompetencijos sudarys prielaidą *kopti karjeros laiptais* (RI=0,78) ir *įgytas žinias geriau pritaikyti kasdienėje veikloje* (RI=0,78). Aukštai studentai vertina studijų svarbą *pasi- rengimui tolimesnėms studijoms (magistrantūroje)* (RI=0,72) ir mano, kad studijos ateityje *leis jaustis laisvesniais, savarankiškesniais* (RI=0,72).

Studentai mano, kad studijos garantuos stabilesnę būsimą profesinę karjerą: *turėsiu geresnes įsidarbinimo galimybes* (RI=0,70), *išplėsiu socialinį tinklą* (RI=0,67), *tikėtina, kad galėsiu gauti didesnę atlyginimą* (RI=0,64).

Studentai žemai vertina įgyjamos specialybės paklausumą (RI=0,57), studijų įtaką didesnei finansinei nepriklausomybei (RI=0,56), galimybei sukurti savo verslą (RI=0,55). Galima daryti prielaidą, kad dalis studentų pesimistiškai vertina būsimos specialybės paklausą darbo rinkoje.

Žemiausiai studentai vertina studijų įtaką *geresnėms galimybėms išvažiuoti dirbti į užsienį* (RI=0,53) bei, kad studijos suteiks *didėsnes laisvalaikio galimybes* (RI=0,45).

Analizuota ar skiriasi respondentų studijų įtakos būsimai karjerai vertinimas pagal lytį. Nustatyta, kad studentų studijų įtakos būsimai karjerai vertinimas yra panašus (studentų RI=0.65, SN=0.20; studentų RI= 0.68, SN= 0.17). Toks skirtumas yra statistiškai nereikšmingas ($t=1.12$, $df=263$, $p>0.05$).

Išvados

Apibūdindami karjeros sampratą studentai labiausiai akcentuoja teiginius, susijusius su nuolatinio mokymusi. Tai akivaizdžiai atspindi dabartinę švietimo paradigmą. Suprantama, kad itin svarbią vietą karjeros supratime užima asmeninių tikslų siekis. Studentai suvokia, kad kryptingas tikslų siekimas gali užtikrinti atitinkamą padėtį darbo rinkoje, statusą visuomenėje, tam tikras gyvenimo garantijas. Kita vertus, tuo pačiu pasireiškia labiau individualizuotas, nei grupinis ar bendruomeninis požiūris.

Stipriai karjeros supratime išreikštas savirealizacijos poreikis. Studentai karjerą supranta, kaip asmeninį tobulėjimą, tam tikrą meistriškumo siekimą, įvairiapusės patirties kaupimą ir net žmogaus brandumą apskritai. Tai akivaizdžiai būdinga žmonėms, studijuojantiems socialinių ir humanitarinių mokslų srityje.

Tik dalis studentų karjerą supranta, kaip socialinių santykių plėtojimo kontekstą ir būtina sąlygą sėkmingai karjerai. Tai iš esmės paradoksali išvada, nes dabartinei visuomenei, ypač jaunimo populiacijai, būdinga veržli socialinė komunikacija. Tikėtina, kad tai lemia stipri visuomenės individualizacija, tik asmeninių siekių ir gerovės sureikšminimas.

Studentai karjeros supratimą mažiausiai tapatina su greitu, sėkmingu kilimu tarnyboje, valdžios ir atsakomybės didėjimu, aukštu socialiniu statusu, vadovavimu žmonių grupei. Toks supratimas kur kas ryškesnis studentų, nei studentų tarpe. Moterims, labiau nei vyrams, būdingas modernusis karjeros supratimas, tuo tarpu vyrai labiau linkę karjerą suprasti, kaip tradicinį gyvenimo kelią (karjeros trajektoriją). Bendra prasme galime teigti, kad lytis išlieka pakankamai svarbiu veiksniumi, lemiančiu skirtingą karjeros supratimą.

Pirmo kurso studentai svarbiausiomis jų profesinėje veikloje laiko darbo vertybes, kurios atspindi socialinį teisingumą bei iliustruoja sėkmingą profesinę veiklą. Aukštai vertinamos darbo vertybės, iliustruojančios stabilumą profesinėje karjeroje. Studentams, pasirinkusiems studijuoti socialinius, humanitarinius, meninius, pedagogikos mokslus, nėra

svarbios darbo vertybės, atspindinčios aukštą socialinę padėtį ir pastarųjų svarba profesinėje karjeroje vertinama žemiau. Darbo vertybių svarbos sėkmingam karjeros valdymui vertinimas pagal lytį atskleidė, kad moterys, labiau nei vyrai, laiko svarbiomis vertybes, kurios atspindi saugios, bet dinamiškos karjeros siekį.

Studentų nuomone, siekiant sėkmingos karjeros svarbiausios, yra tarpasmeninės kompetencijos, t. y. ryškiai išreikštas socialinės interakcijos poreikis. Tai akivaizdžiai yra susiję su pasirinkta profesija. Aukštai vertinamos bendrosios kompetencijos leidžiančios prisitaikyti prie nuolat vykstančių socialinių transformacijų ir veikos pasaulio pokyčių bei individui keliamų naujų reikalavimų profesinėje veikloje. Studentai mažiau vertina (kaip sėkmingos karjeros veiksnius) kompetencijas susijusias su profesiniu aktyvumu ir verslumu. Tyrimas atskleidė, kad moterys, skirtingai nei vyrai, svarbesnėmis laiko kompetencijas, garantuojančias aktyvią, dinamišką karjerą, kurią galima apibūdinti kaip modernią individualią karjerą.

Studentai mano, kad didžiausią įtaką sėkmingai jų karjerai turės universitetinių studijų metu įgytos bendrosios ir specialiosios (profesinės) kompetencijos. Studentai mano, kad studijos garantuos stabilesnę padėtį darbo rinkoje ir sėkmę profesinėje karjeroje bei pasirengimą tolimesnėms studijoms. Studentai žemai vertina įgysimų kompetencijų įtaką jų verslumui, didesnei finansinei nepriklausomybei. Esminių skirtumų vertinant studijų įtaką būsimai karjerai lyties aspektu nerasta. Tiek vyrai, tiek moterys studijų metu įgyjamas galiu- mybes ir jų poveikį būsimai karjerai vertina vienodai.

Literatūros sąrašas

- Adamson, S., Doherty, N. (1998). The meaning of career revisited: Implications for theory and practice. *British Journal of Management*, 9 (4), 251–260.
- Bohonos, J. (2014). Understanding career context as a key to best serving adult students. *Adult Learning*, 25 (1), 28–30.
- Brown, D. (2003). *Career information, career counselling and career development*. New York: Allyn & Bacon.
- Brown, D. (2002). *Career choice and development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Buchanan, F. R., Kong-Hee, K., Basham, R. (2007). Career orientations of business master's students as compared to social work students: Further inquiry into the value of graduate education. *Career Development International*, 12 (3), 282–303.
- Cheetham, G., Chivers G. (1999). Professional competence: harmonizing reflective practitioner and competence-based approaches. Prieiga per internetą: http://www.hear.ac.uk/assets/Documents/resources/heca/heca_cp18.pdf
- Galbraith, M. (1992). Understanding career choices of men in elementary education. *Journal of Educational Research*, 85 (4), 246–253.
- Holland, J. (1985). *Making vocational choices. A theory of vocational personalities and work environments*. London.
- Jarvis P. (2006). *Towards a comprehensive theory of human learning*. London: Routledge.
- Lamauskas, V., Augienė, D. (2014). University student future professional career: Promoting and limiting factors and personal traits. *Baltic Journal of Career Education and Management*, 2 (1), 6–15.
- Lamauskas V., Augienė D., Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2012 a). Problems of university education in Lithuania: Student point of view. *International Education Studies*, 5 (4), 196–211.

- Lamanauskas V., Augienė D., Makarskaitė-Petkevičienė R. (2012 b). Universitetinių studijų problematika: studentų pozicija. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 1 (10), 6–21.
- Kitz M. R. (2005). *Computer-Assisted career decision making: The guide in the machine*. New York: Routledge.
- Morgan, C., Isaac, J. D., Sansone, C. (2001). The role of interest in understanding the career choices of female and male college students. *Sex Roles*, 44 (5–6), 295–320.
- Patton, W., McMahon, M. (2006). *Career development and systems theory: Connecting theory and practice*. Rotterdam: Sense Publishers
- Pruskus V. (2008). Išsilavinimas kaip vertybė: mokinių, mokytojų ir tėvų požiūris. *Santalka. Filologija. Edukologija*, 16 (4), 68–77.
- Pruskus V. (2005). *Vertybės rinkoje: sąveika ir pasirinkimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown and Brooks (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Tuning Educational Structures in Europe (2003). Prieiga per internetą:
http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Publications/ENGLISH_BROCHURE_FOR_WEBSITE.pdf
- Watts, A. G. (1994). *Lifelong career development*. Cambridge.

Summary

UNIVERSITY STUDENT CAREER UNDERSTANDING, WORK VALUE, COMPETENCE AND STUDY INFLUENCE ON PROFESSIONAL CAREER EVALUATION

Vincentas Lamanauskas, Dalia Augienė

University of Šiauliai, Lithuania

University study period - is not just only professional qualification and certain competence acquisition. At the same time it is a successive step to future career heights. Thus, it is inevitably important that the students evaluated the emerging opportunities as early as possible, purposefully prepared for professional activity after the university study graduation. Since the first study days, the students have to start planning their career, analyzing career questions, that concern them. On the other hand, especially important is every student's individual career understanding, personal motivation to foresee vision and strategy towards a successful career. Thus, it is obvious, that it is important to analyze the students' position on their professional career questions.

The solution to the mentioned questions requires reliable and adequate information. Researches on university student career problems have remained urgent recently. It is plausible, that analyzing the students' position on these questions, sufficiently objective primary information is obtained. The empirical research (N= 265), carried out between October and December, 2014 showed that student career understanding is basically adequate, however, understanding differences exist according to the sex factor. Significant differences according to this variable have been also determined, analyzing the students' position in terms of work value, competence, study influence on the professional career evaluation.

The students identify career understanding the least with the fast, successful promotion in service, power and responsibility increase, high social status, managing the group of people. Such understanding is more distinct among the female students than male. For women more than for men is characteristic modern career understanding, while men are apt to understand career as a traditional life path (career trajectory). In general, one can assert, that sex remains a rather important factor, determining different career understanding.

In students' opinion, seeking successful career, interpersonal competencies are most important, i.e. a significantly expressed social interaction need. According to the respondents, the biggest influence on their successful career will have general and special (professional) competencies, acquired during university studies.

Key words: career understanding, professional career, university student career, university studies.

Received 10 March 2015; accepted 18 April 2015

Vincentas Lamanuskas

PhD., Professor, Department of Education & Psychology, Siauliai University, P. Visinskio Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: v.lamanuskas@ef.su.lt

Website: <http://www.lamanuskas.puslapiai.lt>

Dalia Augienė

PhD., Associate Professor, Department of Education & Psychology, Siauliai University, P. Visinskio Street 25, LT-76351 Siauliai, Lithuania.

E-mail: augiene@gmail.com